

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

(на матеріалах Приватного підприємства «Емілі-Трейд», м. Чернівці)

Студента 2 курсу
денної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
спеціалізації «Облік і
оподаткування»

Кожолянко
Валерій
Валерійович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Багрій
Конон
Леонідович

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ УТВОРЕННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність, класифікація та нормативні засади обліку поточних зобов'язань.....	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань	14
Висновки за розділом 1.....	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	19
2.1. Фінансовий облік поточних зобов'язань підприємства.....	19
2.2. Оцінка системи документального оформлення наявності та руху поточних зобов'язань	24
2.3. Облік зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.....	30
Висновки за розділом 2.....	35
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	37
3.1. Економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства.....	37
3.2. Удосконалення обліку поточних зобов'язань на підприємстві.....	45
Висновки за розділом 3.....	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах фінансової кризи, що утворилась в економіці України, гостро постає питання своєчасності проведення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності. Порушення строків погашення зобов'язань призводить до їх накопичення та знецінення грошових коштів для кредиторів. Це негативно впливає на фінансовий стан підприємств. Вирішення зазначеної проблеми можливе за умов ефективного управління поточними зобов'язаннями. Прийняття управлінських рішень здійснюється на підставі інформації про поточні зобов'язання, що формується у системі бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим виникає необхідність вдосконалення теоретичних і організаційно-методичних аспектів визнання, класифікації, документування, оцінки та відображення поточних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку, а також методики економічного аналізу поточних зобов'язань та визначення їх впливу на платоспроможність підприємства в сучасних умовах господарювання.

Дослідженню цих проблем присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як С.Л. Береза, Ф.Ф. Бутинець, А.М.Герасимович, С.Ф.Голов, В.В.Головач, Н.М.Грабова, В.П. Завгородній, В.М. Івахненко, Л.М.Кіндрацька, В.М. Костюченко, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, В.В. Палій, О.А.Петрик, Г.В. Савицька, С.В. Свірко, В.В. Сопко, Л.В. Чижевська, М.Г.Чумаченко, В.Г. Швець, А.Д. Шеремет, Деніел Г. Шорт та ін.

Проведене дослідження наукових праць провідних вчених-економістів та практики господарської діяльності свідчить про те, що окремі теоретичні положення щодо трактування поточних зобов'язань є дискусійними, а низка важливих аспектів класифікації, визнання, оцінки, методики їх обліку та економічного аналізу потребують уточнення та подальшого вдосконалення.

Отже, необхідність теоретичного обґрунтування й розробки системи інформаційного забезпечення управління поточними зобов'язаннями підприємства зумовили вибір теми випускного кваліфікаційного дослідження та її актуальність.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними зобов'язаннями торгівельного підприємства.

Для реалізації зазначеної мети поставлено та вирішено такі завдання:

- дослідити економіко-правову сутність і умови виникнення поточних зобов'язань у сучасних умовах господарювання як джерела утворення активів підприємства;
- уточнити класифікацію поточних зобов'язань за різними ознаками відповідно до потреб користувачів бухгалтерської інформації;
- дослідити організацію фінансового обліку поточних зобов'язань підприємства;
- критично проаналізувати систему документального оформлення наявності та руху поточних зобов'язань;
- провести порівняння обліку зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку;
- оцінити сучасні методи аналізу поточних зобов'язань, дати їм критичну оцінку та провести економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства;
- визначити напрями удосконалення обліку поточних зобов'язань на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процеси обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд».

Методи дослідження. Дослідження проводилось із застосуванням наукових методів, що ґрунтується на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах розвитку економіки. До основних загальнонаукових методів дослідження, які були використані, належать метод індукції та дедукції, логічний та історичний підходи до вивчення економічних категорій і практики ведення обліку поточних зобов'язань. При дослідженні методик економічного аналізу поточних зобов'язань застосовувалися методи наукової абстракції, спостереження, порівняння, вибіркового спостереження та групування.

Інформаційна база. Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регламентують порядок визнання, оцінки та відображення в обліку поточних зобов'язань, Міжнародні стандарти фінансової звітності, праці вітчизняних та зарубіжних учених із проблем обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань, дані статистичних спостережень, проведених Державною службою статистики України, дані бухгалтерського обліку та річних звітів ПП «Емілі-Трейд».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розроблених рекомендаціях та пропозиціях, спрямованих на вдосконалення теоретичних і практичних аспектів обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань підприємства.

Основні результати проведеного дослідження, які становлять наукову новизну, полягають в наступному:

- удосконалено систему відповідних аналітичних показників загального аналізу поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд», необхідних для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації розрахунків за поточними зобов'язаннями та запобігання банкрутству підприємства;

- розкриті основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку та, як наслідок, можливостей аналізу поточних зобов'язань підприємства, застосування яких покращить інформативність основних показників господарської діяльності підприємства з питань управління поточною

заборгованістю та дозволить покращити його фінансове становище. Зокрема, для отримання більш докладної інформації про стан розрахунків за поточними зобов'язаннями рекомендовано вести їх облік на рахунках третього та четвертого порядків у розрізі суб'єктів, об'єктів та строків дотримання погашення поточних зобов'язань. Крім того, нами запропоновано кореспонденцію рахунків з обліку нарощування суми прострочених поточних зобов'язань, знижок, що надаються постачальниками за різними умовами договору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на основі теоретичного дослідження і вивчення практичної діяльності торгівельного підприємства розроблені рекомендації з удосконалення обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань. Впровадження рекомендацій в практичну діяльність торгівельного підприємства підвищить достовірність обліково-аналітичної інформації про поточні зобов'язання підприємства та забезпечить надання достовірної та якісної інформації за результатами аналізу.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано студентську наукову публікацію, що відповідає тематиці випускної кваліфікаційної роботи.

Структура і обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи становить 53 сторінки, містить 6 таблиць та 3 рисунки. Список використаних джерел налічує 97 найменувань, дослідження містить 47 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ УТВОРЕННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, класифікація та нормативні засади обліку поточних зобов'язань

Сучасні умови господарювання породжують об'єктивну необхідність використання суб'єктами підприємницької діяльності окрім власного капіталу ще й позикового. Залучений із зовнішніх джерел капітал призводить до утворення зобов'язань. Наявність зобов'язань вважається нормальним станом будь-якого діючого підприємства, оскільки вони є основою взаємозв'язків між суб'єктами господарювання.

Як об'єкт обліку, зобов'язання – один з основних чинників, що впливає на ліквідність, кредитоспроможність і стійкість підприємства. Раціональна організація обліку зобов'язань сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, прискоренню оборотності оборотних коштів а, отже, поліпшенню фінансового стану підприємства, а правильно розроблена стратегія управління зобов'язаннями сприяє формуванню репутації надійної і відповідальної фірми.

У вітчизняній практиці домінує трактування поняття «зобов'язання» з юридичної точки зору. Як юридична категорія господарське зобов'язання – це господарські відносини, що регулюються правом. В силу існування цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг, а інша сторона зобов'язана виконувати вимоги щодо предмету зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду – сплату коштів, зустрічні послуги. Таким чином, сутність зобов'язання складають права та обов'язки сторін. Наприклад, у договорі купівлі-продажу покупець має право вимагати від продавця передати йому придбаний товар. Цьому праву

покупця відповідає обов'язок продавця передати покупцеві проданий йому товар.

З економічної точки зору зобов'язання розглядається як кредиторська заборгованість (див. додаток А), що значно звужує це поняття. Проте, саме в такій інтерпретації воно використовується бухгалтерами-практиками. В обліку зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість за зобов'язаннями має бути погашена шляхом передачі певних активів або послуг. Таким чином, зобов'язання – це вимоги кредиторів стосовно активів підприємства. Наявність зобов'язань (боргів) зменшує економічні вимоги підприємства і його капітал. У цивільному та господарському праві зобов'язання виникає з договору, незалежно від того, чи відбулися вже певні дії щодо його виконання. В обліку в момент підписання договору зобов'язання не відображається. Тобто, в обліку відображаються тільки ті зобов'язання, які виникають з виконання договорів, але зовсім не з самих договорів. Наприклад, фірма уклала договір на постачання товарів. У бухгалтерському обліку вимога на ці товари і зобов'язання сплатити їх не отримує жодного відображення. Бухгалтер може і не здогадуватися про існування таких зобов'язань. І лише після початку виконання договору: після першої поставки або платежу (передоплати) бухгалтер починає відображати факти господарського життя.

Отже, не всі зобов'язання, які виникають у цивільному та господарському праві відображаються в обліку. Виділення із усього комплексу зобов'язань підприємства їх обмеженої частини, яка відображається у бухгалтерській звітності, передбачає кваліфікацію ряду зобов'язань суб'єктів господарювання для цілей бухгалтерського обліку як умовних.

Трактування зобов'язань в М(С)БО 37 та П(С)БО 11 ідентичне. Проте, згідно з міжнародними стандартами зобов'язання можуть виникати не тільки з договорів або законів, але й у результаті добровільного прийняття

на себе зобов'язань з метою підтримання добрих ділових стосунків з партнерами або намагання вчинити за справедливістю. Ґрунтовно сутність зобов'язань розкриває Б. Райан у своїх теоремах про зобов'язання (див. додаток Б).

Розглянемо трактування терміна «зобов'язання» в економічній літературі, що відображено у додатку Б.

Організація та ведення обліку зобов'язань і правильне відображення їх у фінансовій звітності залежить від того, наскільки правильно здійснено класифікацію зобов'язань та вибрано класифікаційні ознаки.

За відношенням до балансу виділяються чотири групи зобов'язань: довгострокові зобов'язання; поточні зобов'язання; забезпечення наступних витрат і платежів; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

Порядок класифікації зобов'язань відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» зображено у додатку Г.

До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання. Вони виступають основним джерелом формування капітальних інвестицій. Визначення довгострокових зобов'язань в П(С)БО 11 «Зобов'язання» за своєю суттю надто загальне. На практиці до довгострокових відносять зобов'язання, термін погашення яких перевищує дванадцять місяців з дати балансу. До поточних зобов'язань належать: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточна за боргованість за розрахунками (з отриманих авансів з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків); інші поточні зобов'язання.

Забезпечення створюють на відшкодування майбутніх операційних витрат на: виплату відпусток працівникам; додаткове пенсійне забезпечення; виконання гарантійних зобов'язань; реструктуризацію, виконання

зобов'язань при припиненні діяльності; виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо. Отже, суми створених забезпечень визнаються витратами (за винятком суми забезпечення, що включається до первісної вартості основних засобів відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»). Заборонено створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства.

У деяких країнах забезпечення взагалі не відносять до зобов'язань, оскільки для їх визначення потрібно застосовувати попередню оцінку, що суперечить порядку визнання зобов'язань за фактично здійсненою операцією.

Особливу групу зобов'язань становлять ті категорії, які обліковують за балансом, але є дуже важливими позиціями з точки зору оцінки впливу потенційних наслідків певних подій на перспективи розвитку підприємства. До них відносяться, в першу чергу, непередбачені зобов'язання.

До доходів майбутніх періодів належать доходи у вигляді отриманих авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо.

Крім того, структуру зобов'язань підприємства доповнює П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», в якому зазначено, що фінансове зобов'язання – це контрактне зобов'язання:

- передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству;
- обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно не вигідних умовах.

До фінансових зобов'язань відносяться кредиторська заборгованість за торговельними операціями, векселі видані, позики отримані, облігації випущені, зобов'язання з фінансової оренди.

Фінансові зобов'язання є потенційними можливостями формування забезпечень для підприємства. Чітких роз'яснень щодо обліку фінансових

зобов'язань П(С)БО 13 не пропонує.

На практиці використовують й інші класифікації зобов'язань.

Відповідно до підстав, з яких виникають господарські зобов'язання, їх поділяють на договірні і бездоговірні. Договірні зобов'язання – це такі зобов'язання, які виникають із договорів, а бездоговірні – такі, що виникають внаслідок заподіяння шкоди, безпідставного придбання або збереження майна. Такий поділ потрібний для законодавчої регламентації зобов'язань.

За можливістю оцінки зобов'язання поділяються на реальні та потенційні (умовні). Реальні зобов'язання виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунка. Сума заборгованості за цими зобов'язаннями відома, зазначена у відповідних документах або розраховується за встановленими ставками, нормами, тарифами. Реальними є довгострокові і поточні зобов'язання. Щодо потенційних зобов'язань сума і час майбутніх платежів не визначені (оплата відпусток, здійснення гарантійного ремонту). До них відносяться забезпечення і непередбачені зобов'язання.

За складністю зобов'язання поділяються на прості і складні. Прості зобов'язання погашаються одним платежем, а складні включають первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань.

Залежно від визначеності предмета виконання розрізняють однооб'єктні і альтернативні зобов'язання. Як правило, в однооб'єктних зобов'язаннях предметом є цілком визначені дії, а коли боржнику надається право вибору однієї із кількох дій, передбачених договором чи законом, то такі зобов'язання називають альтернативними.

За валютою: зобов'язання, виражені в гривнях і в іноземній валюті. У фінансовій звітності зобов'язання відображаються тільки в національній валюті.

За співвідношенням прав і обов'язків суб'єктів: односторонні і взаємні. В односторонніх зобов'язаннях одна сторона має тільки права, а друга – тільки обов'язки. У взаємних зобов'язаннях кожен учасник має як права, так і обов'язки.

За визначеністю в часі: обмежені в часі і безстрокові. В обмежених у часі зобов'язань строк виконання визначений, а в безстрокових – не визначений.

За фактом погашення: термінові, прострочені та погашені.

За змістом: заборгованість, яка виникла у зв'язку з поставкою товарів, орендою, видачею авансів, зберіганням і страхуванням вантажів, наданням посередницьких послуг і т.д.

Основою класифікації зобов'язань є їх розподіл залежно від строку, що визначається від дати балансу до дати погашення, яка визначена умовами виникнення зобов'язання (контрактом, умовами постачання, законодавством тощо). Така класифікація зобов'язань для цілей бухгалтерського обліку використовується у закордонній практиці та наводиться у Міжнародних стандартах фінансової звітності. Для порівняння класифікація поточних зобов'язань в різних країнах згрупована у додатку Д.

З наведених класифікацій у додатку Д спільним серед класифікації поточних зобов'язань є зобов'язання за кредитами, перед постачальниками та підрядниками, за векселями, за авансами одержаними, за податками та платежами по соціальному страхуванню та перед учасниками.

Найбільш широка класифікація поточних зобов'язань спостерігається у балансі підприємств Росії, а найбільш стисла – у балансах Великобританії та Німеччини.

Підводячи підсумки щодо аналізу статей балансів різних країн у частині короткострокових (поточних) зобов'язань, зазначимо, що з вищенаведеного переліку статей найбільш вдалим і економічно обґрунтованим є перелік статей розділу поточних зобов'язань у балансі України. Це пояснюється наступним:

– перші три статті розділу («Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», «Короткострокові векселі видані») є зобов'язаннями, які передбачають залучення коштів на умовах платності. Так, за користування кредитом банку

в обов'язковому порядку передбачається нарахування та сплата відсотків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями також може бути частиною довгострокову кредиту, векселі видані – це один із способів короткотермінового кредитування з можливою сплатою відсотків. У двох останніх випадках принцип платності не завжди присутній;

– далі наводиться інформація за зобов'язаннями, які виникають у результаті проведення товарних операцій (придбання товарів, робіт, послуг від постачальників – стаття «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»);

– наступні статті розділу містять інформацію про заборгованість за нетоварними операціями: заборгованість за розрахунками з авансів одержаних, з бюджетом, зі страхування, з оплати плати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків та іншими поточними зобов'язаннями.

Розглянемо класифікацію короткострокових зобов'язань за вимогами ГААР, що наведена у додатку Е.

Позитивним у структурі пасиву балансу за ГААР є те, що статті наводяться в порядку зростання строку їх погашення, оскільки під час проведення аналізу платоспроможності підприємства кредиторів цікавить саме можливість підприємства розраховуватись за своїми поточними зобов'язаннями.

Одже, теоретичним дослідженням встановлено, що поточні зобов'язання одночасно є об'єктом як бухгалтерського обліку, так і права. Кожна з наук вивчає зобов'язання із своєї сторони: право встановлює підстави виникнення зобов'язань і порядок здійснення угод, а бухгалтерський облік – документально відображає наслідки виконання умов конкретного договору, тобто веде облік угоди, як сукупності окремих операцій. Детальна класифікація зобов'язань дає можливість глибше зрозуміти їхню сутність, а також допомагає бухгалтерам і керівникам отримувати різнобічну інформацію про зобов'язання з метою їх оптимізації.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань

Юридично виникнення зобов'язань та їх погашення регулюється відповідними законодавчими актами, що наведені у додатку Ж1 та додатку Ж2.

Відповідно до проведеного аналізу основних нормативних актів (додатки Ж1, Ж2), видно, що визначення зобов'язань наводиться не у всіх вищезазначених актах. Це стосується таких видів зобов'язань за кредитами, зборами на всі види обов'язкового соціального страхування, розрахунки з учасниками. У Законі України «Про оплату праці» термін «зобов'язання» зустрічається тільки в статті, що регулює питання виплат працівникам у разі ліквідації чи банкрутства підприємства. Загальне визначення зобов'язання, що характеризує відносини господарюючих суб'єктів у процесі здійснення господарської діяльності, наведено в Цивільному кодексі України [4], але це визначення юридичне.

Для цілей бухгалтерського обліку на міжнародному рівні поняття зобов'язань розглядається у параграфі 49 Концептуальної основи та у параграфі 10 МСФЗ-37 «Резерви, умовні зобов'язання та умовні активи» [5].

Огляд літературних джерел з обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань наведено у додатку З1.

У вітчизняному бухгалтерському обліку визначення зобов'язань подано у П(С)БО 11 «Зобов'язання», де також висвітлені методологічні засади формування інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності [6]. Це Положення застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо зобов'язань, які встановлені іншими нормативними документами з питань ведення бухгалтерського обліку (див. додаток З2).

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як

очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. В інших офіційних джерелах термін «зобов'язання» наведено дещо в іншій редакції, так, зокрема, у П(С)БО 11 «Зобов'язання» [6] замість слів «що виникла» записано «яка виникла», а у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» взагалі немає визначення даного терміна.

Як бачимо, у бухгалтерському обліку поняття «зобов'язання» є більш вузьким, ніж у цивільному законодавстві. Обліку підлягають не всі зобов'язання, активним чи пасивним учасником яких виступає підприємство (суб'єкт обліку), а тільки ті з них, які впливають з виконання укладених нею договорів або здійснених дій, а також з якими фінансове право пов'язує виникнення зобов'язань з внесення платежів до бюджету та позабюджетних платежів. Наприклад, укладений договір до часткового або повного його виконання, тобто до передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплати грошей, передачі боргу, анулювання боргу тощо залишається наміром, бажанням здійснити ті чи інші господарські операції. Він не підтверджує факт здійснення господарських операцій, а тому і не відображається в бухгалтерському обліку. Враховується тільки виконання договору та виникнення зобов'язання з його оплати.

Загальним правилом є те, що зобов'язання реєструються в обліку тільки тоді, коли по них виникає заборгованість. Зобов'язання, які підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображаються в обліку. Отже, зобов'язання виникають як наслідок після отримання товарів, робіт, послуг, авансу, нарахування заробітної плати, податків до сплати в бюджет тощо, тобто як наслідок минулих подій.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» при роз'ясненні поняття зобов'язань використовується такий термін як «минула подія», але трактування цього терміна у Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку відсутнє. Визначення минулої події надає М.С.Пушкар [8, с.482], а саме «минулі події – це ті, які призвели до зобов'язань підприємства, пов'язаних із придбанням активів (необоротних, нематеріальних, оборотних грошових коштів та інших), в розрахунку на

отримання від їх використання більшої вигоди, ніж очікуване скорочення (зменшення) ресурсів при погашенні заборгованості». В інших використаних джерелах з бухгалтерського обліку відсутнє трактування терміна «минулі події». На нашу думку, визначення минулої події, що наводить М.С.Пушкар [8, с.482] є не досить повним. Це пояснюється тим, що зобов'язання на підприємстві виникають не тільки через придбання активів. Так, виробництво продукції, надання послуг, виконання робіт призводить до виникнення зобов'язань перед працівниками з оплати праці, перед фондами соціального страхування за відповідними видами зборів, перед постачальниками за одержані послуги енергопостачання, водопостачання, зв'язку тощо. При реалізації продукції, товарів, робіт, послуг виникають зобов'язання перед бюджетом з податку на додану вартість, одержання прибутку у звітному періоді призводить до виникнення зобов'язань з податку на прибуток. Отже, до минулих подій належать не тільки ті події, що пов'язані з придбанням активів, а взагалі всі ті, що призводять до збільшення економічних ресурсів підприємства у вигляді надходження грошових коштів, необоротних активів, товарних та виробничих запасів, виготовлення продукції та її реалізації. Відповідно, тут ми погоджуємось з думкою М.С.Пушкар, що погашення зобов'язань призводить до зменшення економічних ресурсів, але в розрахунку, що їх скорочення буде меншим ніж отримана економічна вигода від використання цих ресурсів. Тому вважаємо за доцільне внести доповнення до П(С)БО 11 «Зобов'язання» [6] та викласти трактування поняття «минула подія» як термін для використання в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку у наступній редакції: минула подія – це перша з двох подій виникнення чи погашення заборгованості, яка здійснюється з метою збільшення економічних ресурсів (одержання грошових коштів, товарів, робіт, послуг, нарахування заробітної плати, податків, зборів тощо) в розрахунку на отримання від їх використання більшої вигоди, ніж очікуване зменшення ресурсів при погашенні зобов'язань. Визначення змісту першої та другої події за господарськими операціями наведено у таблиці 1.1.

**Зміст подій за господарськими операціями,
пов'язаними із виникненням та погашенням зобов'язань**

Господарська операція	Перша подія, що призводить до виникнення зобов'язань	Друга подія, що здійснюється з метою погашення зобов'язань
Одержання кредиту	Надходження на рахунок в банку грошових коштів	Погашення кредиту через переказ грошових коштів із рахунку в банку на рахунок банку-кредитора
Придбання запасів, приймання робіт, послуг	Надходження запасів, одержання робіт, послуг від постачальника (підрядника)	Оплата постачальнику (підряднику) вартості одержаних запасів, робіт, послуг
Продаж товарів, робіт, послуг	Одержання передоплати або авансу від покупців	Відвантаження товарів, робіт, послуг покупцям
Виробництво продукції, обслуговування та управління підприємством	Нарахування заробітної плати, внесків на пенсійне та соціальне страхування, податків, що списуються на витрати	Виплата заробітної плати, сплата внесків на пенсійне та соціальне страхування, сплата відповідних податків до бюджету
Відвантаження товарів, продукції, виконання робіт, послуг	Нарахування податків, що підлягають сплаті до бюджету при одержанні доходу (ПДВ, акцизний збір)	Сплата податків, що підлягають нарахуванню до бюджету при одержанні доходу (ПДВ, акцизний збір)
Одержання прибутку	Нарахування податку на прибуток	Сплата податку на прибуток

Крім того, виникають питання щодо поняття «зобов'язання». Так, нами було проаналізовано термін «зобов'язання» у контексті міжнародних стандартів, зокрема, Міжнародному стандарті фінансової звітності 37 «Резерви, умовні зобов'язання та умовні активи» та Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів. У МСФЗ 37 «Резерви, умовні зобов'язання та умовні активи» в розділі 2 «Визначення» наведено наступне визначення зобов'язань: зобов'язання – це обов'язок, що виник в результаті минулих подій, що відбулись [5].

Висновки за розділом 1

Дослідження теоретичних основ обліку поточних зобов'язань в системі джерел утворення активів підприємства дає підстави зробити наступні висновки:

З'ясування економічної сутності зобов'язань, як джерел утворення активів, та їх класифікації є важливим питанням при формуванні інформації про господарську діяльність підприємства. Уточнення понять «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання» підтвердило, що економічна категорія «зобов'язання» значно ширша, ніж поняття «кредиторська заборгованість».

Теоретичним дослідженням встановлено, що поточні зобов'язання одночасно є об'єктом як бухгалтерського обліку, так і права. Кожна з наук вивчає зобов'язання із своєї сторони: право встановлює підстави виникнення зобов'язань і порядок здійснення угод, а бухгалтерський облік – документально відображає наслідки виконання умов конкретного договору, тобто веде облік угоди, як сукупності окремих операцій.

Виділення основних ознак класифікації поточних зобов'язань та доповнення ознакою відображення в балансі дає можливість формувати в обліку необхідну інформацію для їх ефективного управління. Детальна класифікація зобов'язань дає можливість глибше зрозуміти їхню сутність, а також допомагає бухгалтерам і керівникам отримувати різнобічну інформацію про зобов'язання з метою їх оптимізації.

Проведене нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань, що дало змогу виділити перелік основних нормативних документів, що регулюють виникнення і погашення окремих видів поточних зобов'язань. У вітчизняному бухгалтерському обліку визначення зобов'язань подано у П(С)БО 11 «Зобов'язання», де також висвітлені методологічні засади формування інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності. Доведено, що це Положення застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо зобов'язань, які встановлені іншими нормативними документами з питань ведення бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Фінансовий облік поточних зобов'язань підприємства

Приватне підприємство «Емілі-Трейд», надалі – «Підприємство», створене за рішенням громадянина України Дьордійчука Руслана Леонідовича. Підприємство засноване на приватній власності. Скорочене найменування: ПП «Емілі-Трейд».

Підприємство є юридичною особою: має відокремлене майно, право від свого імені укладати угоди, набувати майнових та немайнових прав, нести обов'язки, виступати в суді, третейському суді як позивач, відповідач, третя особа.

Підприємство володіє, користується на власний розсуд належними йому основними засобами, цінними паперами та іншим майном, має самостійний баланс, власні і основні оборотні засоби, розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, круглу печатку із своїм найменуванням, відповідні штампи, фірмові бланки із своєю назвою та інші реквізити.

Підприємство в своїй діяльності керується чинним законодавством України, статутом (додаток И1), наказом про облікову політику (додаток И2) та рішенням керівних органів підприємства. Місцезнаходження підприємства: 58000, м. Чернівці, вул. Лінійна, 22.

Основним предметом діяльності ПП «Емілі-Трейд» в Україні є: роздрібна реалізація продукції власного та не власного виробництва, комісійна і комерційна торгівля (в т. ч. через мережу власних магазинів, складів, баз тощо).

Для забезпечення діяльності Підприємства створений статутний фонд за рахунок внеску засновника в розмірі три мільйона вісімсот тисяч (3 800

000) гривень. Засновник має право збільшувати розмір статутного фонду за рахунок власних коштів або чистого прибутку. Підприємство самостійно визначає ціни та тарифи на свої послуги, продукцію, якщо інше не передбачено чинним законодавством України.

Управління Підприємством здійснюється засновником (директором). Діяльність Підприємства припиняється шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) або ліквідації. Рішення про припинення діяльності Підприємства приймається виключно засновником або іншим органом у випадках, передбачених чинним законодавством України.

Серед основних показників діяльності Підприємства виступають такі показники, як чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції, фінансовий результат від операційної діяльності, чистий фінансовий результат та інші (див. додаток К1).

Як свідчать дані додатку К1 чистий дохід від реалізації продукції зріс у 2021 році на 20593,0 тис. грн. чи на 19,4 % порівняно з 2020 роком. Натомість у 2022 році він зріс на 4564,0 або на 3,6 % порівняно з 2021 роком. Собівартість реалізованих товарів у 2021 році зросла на 18897,0 тис. грн. чи на 19,5 % порівняно з 2020 роком. У 2022 році собівартість реалізованих товарів зросла на 5116,0 тис. грн. або на 4,4 %.

Чистий фінансовий результат у 2021 році становив 195,0 тис. грн. і збільшився порівняно з 2020 роком на 180,0 тис. грн. або у 12 разів. Натомість у 2022 році чистий фінансовий результат зріс на 192,0 тис. грн. або на 98,5 %, що є безперечно позитивним явищем. Підсумовуючи, можна сказати, що найкращі показники діяльності Підприємства були саме у 2022 році.

Провівши оцінку ліквідності балансу ПП «Емілі-Трейд» (див. додаток К2) слід зазначити, що на протязі 2020-2022 рр. існує нестача найбільш ліквідних активів, тобто підприємство не в змозі швидко погасити свої найбільш термінові зобов'язання. Найкраща ліквідність на підприємстві

спостерігалась станом на 31.12.2021 р. коли власний та прирівняний капітал перевищував важко реалізовані активи.

Розрахувавши основні показники фінансової стійкості (див. додаток К3) слід зазначити, що майже кожен з них не відповідає своїм оптимальним значенням на протязі 2020-2022 рр. Лише у 2021 році ПП «Емілі-Трейд» мало у своєму складі власний оборотний капітал у сумі 1021,0 тис. грн.

Нестійкий фінансовий стан підтверджує оцінка типу фінансової стійкості (див. додаток К4), яка свідчить що на протязі 2020-2022 рр. на ПП «Емілі-Трейд» кризова фінансова стійкість, так як існує нестача загальної величини основних джерел формування запасів. У 2022 році нестача склала 5148,0 тис. грн. Єдиний вихід з цієї ситуації це збільшення суми власного оборотного капіталу за рахунок збільшення власних джерел фінансування.

Головною метою організації обліку на ПП «Емілі-Трейд» є насамперед створення системи інформаційного забезпечення системи управління. Першочерговими завданнями організації обліку поточних зобов'язань є раціоналізація самого обліку, забезпечення керуючого апарата оперативною інформацією про стан поточної кредиторської заборгованості підприємства для прийняття зважених управлінських рішень.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] ПП «Емілі-Трейд» самостійно обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних. Застосування найбільш ефективної форми бухгалтерського обліку, його технічної оснащеності є однією з важливих передумов раціональної організації обліку. В економічній літературі немає однозначного тлумачення визначення форми обліку, що наведено у додатку Л.

ПП «Емілі-Трейд» для ведення обліку поточних зобов'язань з 01.01.2022 року застосовує автоматизовану форму ведення бухгалтерського

обліку з використанням програмного забезпечення BAS «Бухгалтерія».

На сучасному світовому ринку програмних забезпечень лідерами програмних продуктів з ведення обліку поточних зобов'язань є: e by Epicor, SAP R/3, ACCPAC Executive Series, ACCPAC Advantage Enterprise Edition, Open Systems Traverse SQL, Syspro Impact Encore, BAS «Бухгалтерія» [17]. Основні переваги цих програм зазначені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Переваги програмних продуктів з ведення бухгалтерського обліку
поточних зобов'язань**

Назва програмного продукту	Основні переваги в частині обліку поточних зобов'язань
e by Epicor	У цього комплексу для середнього ринку сильна система CRM і гарні можливості роботи в індустріальному секторі. Має модуль кредиторської заборгованості, який стежить за платіжною історією
SAP R/3	Має модуль «Кредиторські рахунки» з функцією аналізу історичної інформації
ACCPAC Executive Series	У модулі кредиторської заборгованості передбачено: раціоналізація платежів з різними даними за замовчуванням, підтримка періодичних платіжних доручень, автоматична перевірка дублів рахунків-фактур, підтримка електронних платежів, стандартна звітність.
ACCPAC Advantage Enterprise Edition	Модуль кредиторської заборгованості стежить за платіжною історією, статусом рахунка-фактури і національних рахунків, містить новий продукт CRM під Інтернет
Open Systems Traverse SQL	З пакетом поставляються модуль кредиторської заборгованості з функцією аналізу історичної інформації
BAS «Бухгалтерія»	Містить модуль кредиторської заборгованості, у якому обробка декількох сховищ не представляє складності, і є добре пророблений доступ до інформації в різному представленні

Переваги цих програм очевидні, зокрема, наявність у деяких (SAP R/3, ACCPAC Executive Series, Open Systems Traverse SQL) пакетів та модулів кредиторської заборгованості, що дозволяє одночасно вести облік і контроль за відповідними господарськими операціями.

На сучасному українському ринку комп'ютерних програм більше знайомі інші програмні продукти, такі як BAS «Бухгалтерія», Акцент-Бухгалтерія, М.Е.Дос, ІНФО-бухгалтер (на підставі проводок або регістрів), Парус-Бухгалтерія, «Діловод», «IT-Enterprise: Бухгалтерія», Галактика

(багатоконтурні корпоративні інформаційні системи), які хоча й відрізняються виконанням, способами настройки, інтерфейсом, але побудовані за однією моделлю. Суть цієї моделі – уніфікація даних та їх подання в системі подвійного запису, ускладнена і доповнена спеціальними функціями, які необхідні для відображення специфіки операцій за різними ділянками обліку.

Однак зауважимо, що при всіх перевагах автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку її основою є ознаки журнально-ордерної форми обліку, де облікові реєстри побудовані за принципом журналів та відомостей до них, а узагальнюючим реєстром є Головна книга.

Ми пропонуємо обліковий процес, зокрема і фінансовий облік поточних зобов'язань, на ПП «Емілі-Трейд» повністю автоматизувати в середовищі більш новішої та спеціалізованої конфігурації «Роздрібна торгівля», зокрема пропонуємо перехід із базової версії BAS на конфігурацію «Роздрібна торгівля», що сприятиме більш ефективній побудові обліково-аналітичного циклу, покращить підвищення ефективності системи управління поточними зобов'язаннями досліджуваного торговельного підприємства (рис. 2.1.), а впровадження конфігурації «Управління торгівлею» в цілому забезпечить комплексність та дієвість комерційної діяльності.

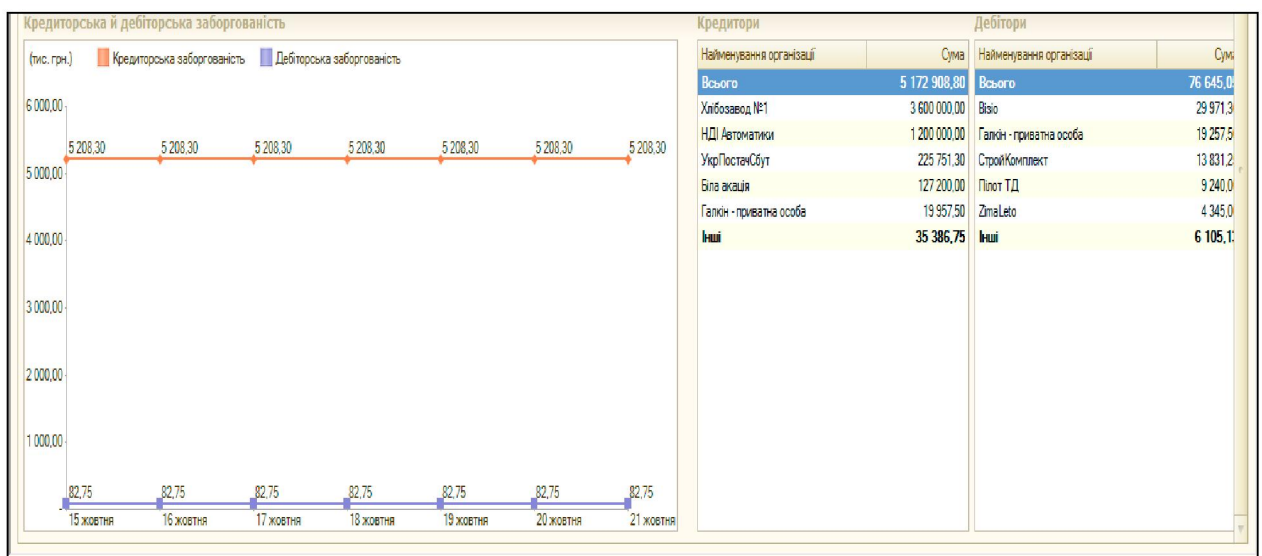

Рис. 2.1. Монітор бухгалтера кредиторської й дебіторської заборгованості в BAS «Бухгалтерія»

Бухгалтер, як ніхто інший, може підказати своєму директорові, що треба зробити для оцінки реального стану підприємства та його фінансової спроможності. Одним з таких кроків є підготовка звітів для керівника «Розрахунки з постачальниками» в BAS «Бухгалтерія» (рис. 2.2.).

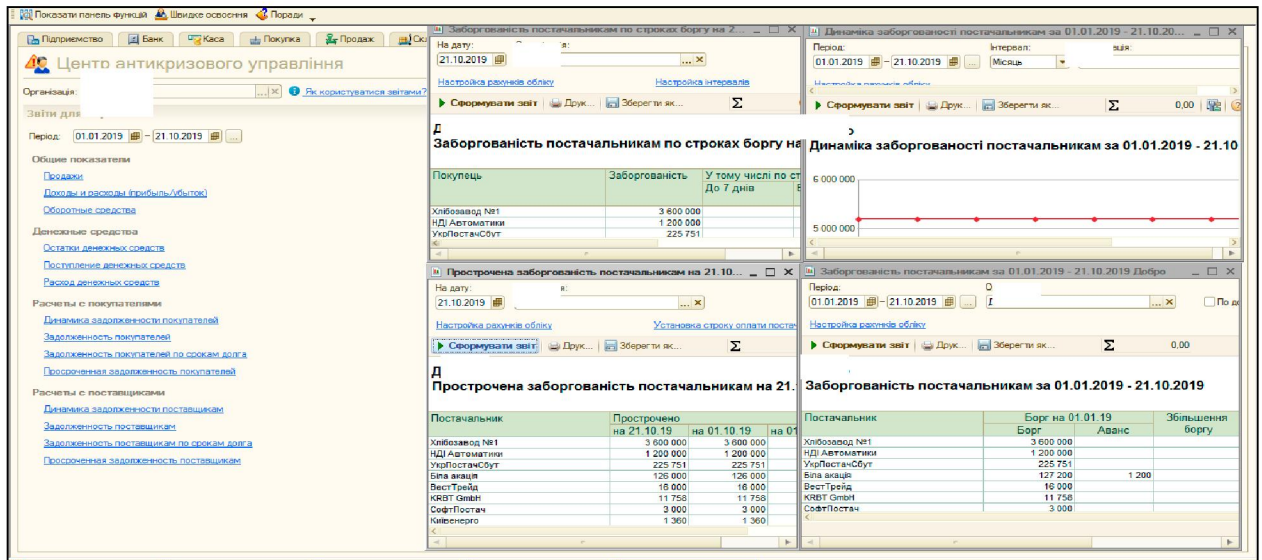

Рис. 2.2. Центр антикризового управління: звіти для керівника «Розрахунки з постачальниками» в BAS «Бухгалтерія»

Набір «Антикризовий пакет» звільнить біхгалтерів від трудомісткої роботи і дозволить швидко та чітко виконати необхідний антикризовий аналіз.

У додатку М запропоновано субрахунки з фінансового обліку поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» в розрізі суб'єктів, об'єктів та строків дотримання погашення поточних зобов'язань.

2.2. Оцінка системи документального оформлення наявності та руху поточних зобов'язань

Суцільне та безперервне спостереження у системі бухгалтерського обліку забезпечується за допомогою такого елементу методу, як документація. Тобто кожен факт господарського життя в обов'язковому порядку повинен супроводжуватись певним документом. Безпосереднє складання документів з дотриманням вимог чинного законодавства є

документацією. Відображення в обліку виникнення та погашення поточних зобов'язань супроводжується також певним переліком документів залежно від об'єкта зобов'язання.

Окремі види поточних зобов'язань, а саме одержання кредиту, товарів, робіт, послуг, розрахунків векселями, супроводжуються складанням договору між зацікавленими особами. Сьогодні більшість зобов'язань за договорами в українській теорії та практиці бухгалтерського обліку не пов'язуються з обліком поточних зобов'язань. У радянський період договір ніколи не був об'єктом бухгалтерського обліку, хоча цьому питанню приділяли увагу відомі вчені такі як О.М. Галаган [18], Я.М. Гальперін [19], та В.Ф. Палій [20].

Вважаємо за доцільне, з метою підвищення контролю за порядком складання та виконання договорів рекомендувати керівнику ПП «Емілі-Трейд» видавати розпорядження по підприємству щодо обов'язкового узгодження змісту договору з головним бухгалтером (шляхом запису слова «узгоджено» та проставленням підпису головного бухгалтера і дати узгодження) та наданні одного примірника договору до бухгалтерії. Після виконання договору на першій його сторінці доцільно робити відповідну відмітку, а у випадку невиконання – вказувати причину невиконання. Крім того, вважаємо за необхідне розробку альбому зразків господарських договорів з урахуванням різних видів та форм оплати, а також інших умов виконання договірних зобов'язань. При відсутності на підприємстві юридичної служби розробку альбому договорів варто замовити у фірми з надання юридичних послуг.

Бухгалтерська довідка, що запропонована у Методичних рекомендаціях по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку [9] має універсальний характер. Але, на нашу думку, цього документа недостатньо для відображення повноти інформації щодо окремих видів господарських операцій. Він може бути використаний при корегуванні бухгалтерських записів (сторнування, допроведення тощо). Тому нами пропонується ряд

бухгалтерських довідок з певним переліком реквізитів залежно від виду господарської операції щодо виникнення поточних зобов'язань.

Бухгалтерська довідка щодо переведення довгострокових зобов'язань до складу поточної заборгованості представлена у додатку Н1. Це є довідка бухгалтерії, яка містить дані про найменування кредитора, найменування документа, який був підставою для виникнення довгострокових зобов'язань, загальну суму за зобов'язаннями, дату виникнення та дату погашення зобов'язань, суму, яка переводиться до складу поточних зобов'язань, а також у цьому документі складається відповідна бухгалтерська проводка. Цей документ дає можливість проконтролювати правильність віднесення довгострокових зобов'язань до поточної заборгованості шляхом підрахунку місяців, що залишились до погашення зобов'язання. На підставі цього документа здійснюються записи до регістрів аналітичного обліку за відповідним контрагентом.

Щодо авансів одержаних, то нами пропонується документ – додаток Н2. Це є довідка бухгалтерії про одержання авансу. В даному документі зазначається номер та дата документа, у якому зазначено інформацію про надходження на підприємство авансу, також найменування платника та підстава для сплати їм авансу (№ рахунку-фактури, договору тощо), сума авансу, а також відповідна бухгалтерська проводка. Тобто наявність цього документа поряд з регістром синтетичного обліку надає повну інформацію про виникнення поточних зобов'язань за авансами одержаними і запобігає витрачання додаткового часу для пошуку виписки банку, договору, рахунку-фактури для пояснення цієї операції.

Наступний документ стосується нарахування поточних зобов'язань за розрахунками з фондами соціального страхування. Ці зобов'язання виникають на підприємстві у двох випадках: утримання із заробітної плати працівників; нарахування на фонд оплати праці працівників.

Щодо утримань із заробітної плати, то виникнення цього виду зобов'язань перед фондами соціального страхування знаходить відображення

в розрахунковій відомості, яка є реєстром аналітичного обліку. Нарахування зобов'язань зі страхування на фонд оплати праці відображається тільки в реєстрі синтетичного обліку на підставі розрахунку бухгалтера довільної форми. Нами пропонується форма систематизованого розрахунку, що наведений у додатку Н3.

У даній формі розрахунку відображається інформація про фонд оплати праці працівників різних категорій і нарахованих внесків на соціальне страхування окремо за кожним видом, разом за кожною категорією працівників і всього по підприємству. З розрахунково-платіжної відомості переносяться дані щодо утримань із заробітної плати внесків на соціальне страхування. На підставі цього документа можна складати реєстри аналітичного обліку розрахунків за страхуванням щомісяця та наростаючим підсумком протягом звітного року.

Далі розглянемо запропонований бухгалтерський документ щодо виникнення поточних зобов'язань перед учасниками за нарахованими дивідендами (див. додаток Н4). Даний документ містить окремо інформацію про розмір статутного капіталу та частки прибутку, що за рішенням зборів акціонерів або засновників була направлена на розподіл між учасниками.

Щодо оформлення бухгалтерським документом виникнення зобов'язань за іншими розрахунками, зокрема за розрахунками за нарахованими відсотками, пропонується розрахунок загальної суми поточних зобов'язань перед учасниками за нарахованими дивідендами (див. додаток Н5).

У даному документі зазначається найменування кредитора (банку, векселедержателя), документ, що був підставою для виникнення зобов'язань для нарахування відсотків (кредитний договір, вексель тощо), розмір відсоткової ставки (річної), сума відсотків за звітний місяць та складається бухгалтерська проводка.

За іншими видами поточних зобов'язань (внутрішні розрахунки, внутрішньогосподарські розрахунки, розрахунки з іншими кредиторами)

достатнім буде складання бухгалтерської довідки за зразком, що наведено у додатку Н6.

Усі, вищенаведені бухгалтерські документи є первинними документами і відображаються відповідні бухгалтерські операції з виникнення поточних зобов'язань. Щодо розрахунків за зобов'язанням, то тут усе залежить від форми розрахунків: готівка (видатковий касовий ордер), оплата з рахунку в банку (платіжне доручення), бартер (товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт, наданих послуг).

У результаті недотримання підприємством строків погашення поточних зобов'язань виникає прострочена кредиторська заборгованість. Відповідно, дотримання строків погашення поточних зобов'язань здійснюється за умовами господарського договору і у випадку прострочення платежу сума переводиться до складу простроченої кредиторської заборгованості, що доцільно супроводжувати бухгалтерським документом-довідкою бухгалтерії щодо переведення поточних зобов'язань до складу простроченої кредиторської заборгованості (див. додаток Н7).

Важливим моментом, на нашу думку, також є узагальнення інформації про наявність прострочених поточних зобов'язань. Як такий узагальнюючий реєстр, пропонуємо використовувати Реєстр прострочених поточних зобов'язань, зразок якого наведено у додатку Н8.

Так, реєстр містить інформацію про найменування кредитора, номер і дату договору, згідно з яким було встановлено строк погашення зобов'язань, суму, яка перейшла до складу простроченої заборгованості. Інформацію, що міститься в цьому документі, доцільно використовувати для прийняття управлінських рішень щодо пошуку шляхів погашення простроченої заборгованості.

Для підтвердження достовірності показників фінансової звітності, безпосередньо в частині поточних зобов'язань, проводиться інвентаризація розрахунків. У літературі з питань бухгалтерського обліку дуже стисло розглядаються питання з проведення інвентаризації розрахунків, зокрема, її

документальне оформлення. Порядок документального оформлення інвентаризації розрахунків розглядають колектив авторів Г.Кім, В.В. Сопко, С.Г. Кім [29, с.403–404].

Нами відображено документальне оформлення інвентаризації розрахунків з дебіторами та кредиторами у вигляді схеми проведення інвентаризації поточних зобов'язань (рис. 2.3).

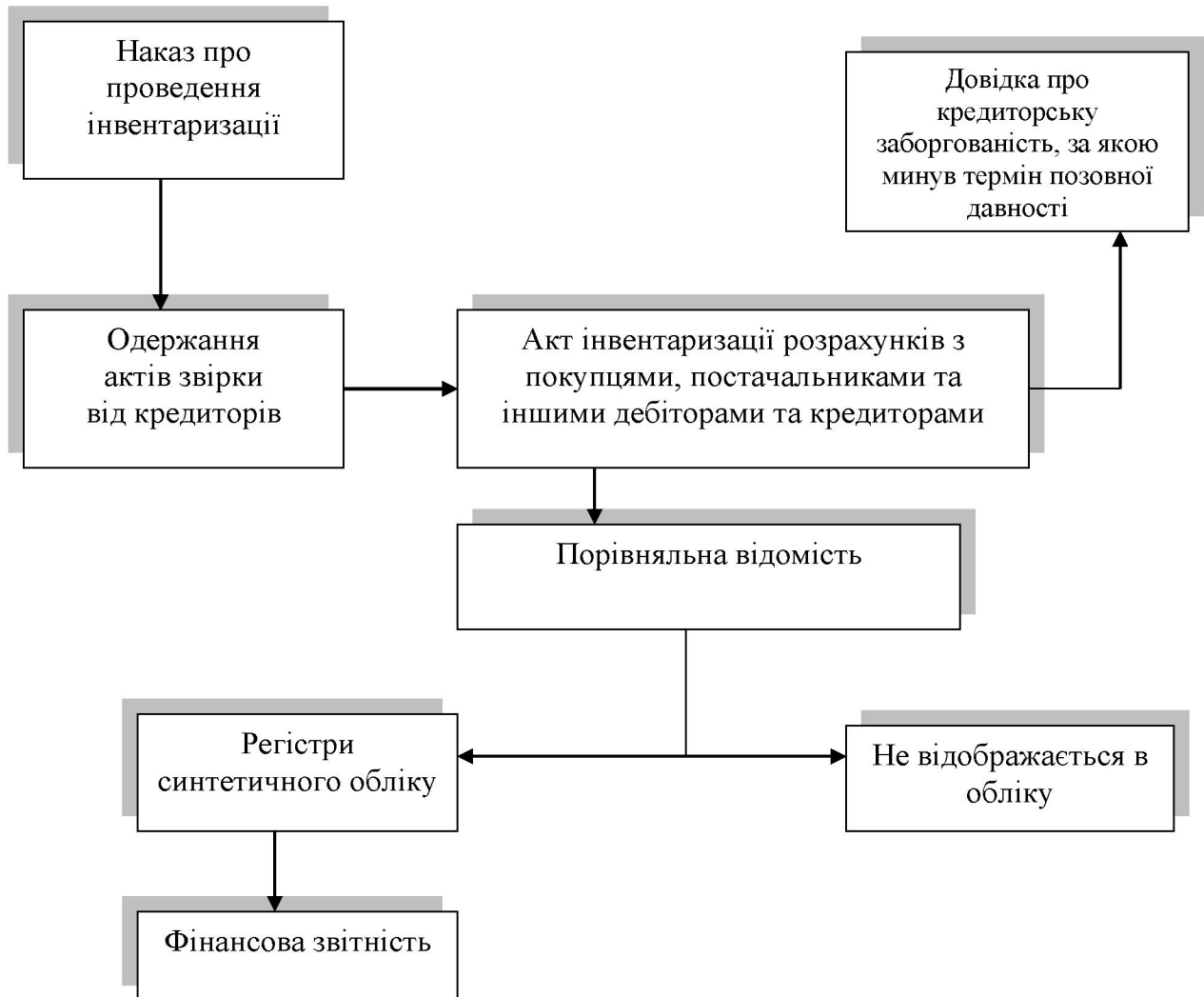

Рис. 2.3. Схема проведення інвентаризації поточних зобов'язань

Складання вищенаведених документів ПП «Емілі-Трейд» (бухгалтерські довідки, розрахунки, реєстри, акти, відомості) деякою мірою підвищить кількість облікових робіт працівників бухгалтерії, але в умовах автоматизації цей недолік буде маловідчутним.

2.3. Облік зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку

У процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникають зобов'язання. Проблема зростання кредиторської заборгованості в пасиві балансу ПП «Емілі-Трейд» призводить до пошуку нових методів мінімізації заборгованості, вдосконалення облікової політики підприємства щодо кредиторської заборгованості. На сучасному етапі господарювання однією з проблем є гармонізація ведення обліку зобов'язань вітчизняними підприємствами з міжнародними стандартами та вимогами.

Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк. Вона складає суттєву частку поточних зобов'язань підприємства, а тому достовірність цього показника необхідна для забезпечення достовірності фінансової звітності в цілому.

Зміцнення економічної ефективності діяльності підприємств вимагає підвищення достовірності даних бухгалтерського обліку про стан кредиторської заборгованості. В першу чергу, це стосується інформації аналітичного обліку, яка необхідна для ефективного контролю за своєчасністю стягнення заборгованості і списання її невідшкодованої частини [1].

Бухгалтерський облік кредиторської заборгованості в Україні, як складової частини пасиву балансу, перш за все, регламентовано Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [7]. Методологічні вимоги щодо формування та відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності зобов'язань, а також принципи відображення у фінансовій звітності визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 11 «Зобов'язання» [6]. Але, оскільки національні стандарти обліку розроблені на основі міжнародних і не повинні суперечити їм,

неможливо не звернути увагу на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО).

Облік зобов'язань в міжнародній практиці регламентується МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [5]. З метою аналізу спільних та відмінних особливостей цих положень, необхідно виконати їх порівняння, результати якого нами наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика міжнародного та національного стандартів з обліку зобов'язань

МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»	П(С)БО 11 «Зобов'язання»	Висновки
1	2	3
Сфера застосування		
Застосовується всіма суб'єктами господарювання до обліку забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів, за винятком тих, які є результатом контрактів, що підлягають виконанню, крім випадків, коли контракт є обтяжливим; на які поширюється сфера застосування іншого стандарту. Застосовують до забезпечень реструктуризації (включаючи припинену діяльність)	Норми положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за МСФЗ). Застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо зобов'язань, установлених іншими П(С)БО	Частково збігаються
Визначення зобов'язань		
Зобов'язання - це теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття ресурсів із суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди	Зобов'язання - це теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття ресурсів із суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди	Повністю збігаються

1	2	3
Визнання зобов'язань		
Забезпечення слід визнавати, якщо: 1) суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події; 2) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості; 3) можна достовірно оцінити суму заборгованості.	Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду	Частково збігаються
Оцінка зобов'язань		
Сума юридичних або конструктивних зобов'язань має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу	1) довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю; 2) поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення; 3) непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою	Не збігаються
Класифікація зобов'язань		
1) забезпечення; 2) умовні зобов'язання; 3) можливі зобов'язання; 4) існуючі зобов'язання.	1) довгострокові; 2) поточні; 3) непередбачені зобов'язання; 4) доходи майбутніх періодів.	Не збігаються

Оскільки національні стандарти розроблялися на основі міжнародних, тому П(С)БО 11 «Зобов'язання» та МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» мають такі спільні моменти: терміни, що використовуються в стандартах – зобов'язання, забезпечення; визначення поняття «зобов'язання».

Проте, між П(С)БО та МСБО існують певні відмінності.

Так, якщо розглядати визнання зобов'язань, то слід відмітити, що національні стандарти, в даному випадку, розглядають зобов'язання, а міжнародні – забезпечення.

Згідно з МСБО 37 забезпечення відображається в балансі в складі короткострокових або довгострокових зобов'язань. У бухгалтерській практиці нашої держави взагалі не передбачено поділ забезпечень за часом їх залучення, хоча термін виконання цих зобов'язань різний.

Аналізуючи відмінні риси П(С)БО 11 та МСБО 37, необхідно також відмітити, що у П(С)БО 11 відсутні такі важливі терміни і поняття, а також їх тлумачення, як: подія, що зобов'язує; юридичне зобов'язання; конструктивне (фактичне, традиційне) зобов'язання; теперішня заборгованість; достовірна оцінка зобов'язання; найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу.

Крім того, не відображено, що оцінка забезпечень здійснюється до сплати податків. У п. 18 П(С)БО 11 підкреслено, що забезпечення переглядаються на кожну дату балансу. Але при цьому не сказано, що збільшення суми забезпечень відображається як фінансові витрати (витрати на позики), що є суттєвим.

Зобов'язання підприємств і згідно з П(С)БО 11 прийнято поділяти на довгострокові, короткострокові і непередбачені та доходи майбутніх періодів.

У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних – це неіснуючі зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події.

Детально дослідивши положення, які містяться у МСБО 37 та ПСБО 11 встановлено, що існує цілий ряд відмінних ознак: у термінологічному словнику, у класифікації зобов'язань, у їх оцінці у відображенні інформації про зобов'язання у фінансовій звітності. Таким чином, можна зробити висновок, що питання уніфікації П(С)БО 11 до МСБО 37 вимагає суттєвих доопрацювань і доповнень в напрямку пристосування їх до конкретних умов

господарювання, з метою удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні.

Зобов'язання традиційно оцінюються сумою коштів, необхідною для погашення заборгованості, або, в умовах ринку, вартістю товарів і послуг, які необхідно представити. Поточні зобов'язання відображають у балансі за сумою їх погашення. Сума погашення – це недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Зобов'язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок його погашення.

Порядок відображення інформації щодо поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» (а саме у Балансі форми № 1) наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення у фінансовій звітності інформації щодо поточних зобов'язань

У відповідності до НП(С)БО 1		Визначення статей у відповідності до НП(С)БО 1	Рахунки і субрахунки	На кін. 2022 р. по ПП «Емілі-Трейд», тис. грн.
Статті балансу	Код рядку			
Розділ IV. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600	Відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками	Кт 601-604	
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	Показується сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу	Кт 61	
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615	Показується сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, яка забезпечена вексями)	Кт 62, 63	16242,0
З бюджетом	1620	Показується заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства	Кт 64	-
Зі страхування	1625	Відображається заборгованість перед позабюджетними фондами щодо заборгованості з єдиного соціального внеску	Кт 65	46,0
З оплати праці	1630	Заборгованість з нарахованої заробітної плати	Кт 66	146,0
Доходи майбутніх періодів	1665	Відображаються доходи, отримані у звітному періоді, які підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах	Кт 69	-
Інші поточні зобов'язання	1690	Відображаються суми зобов'язань, які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у даному розділі	Кт 605, 606, 67, 68	-
Усього за розділом III	1695	Сума рядків	-	16434,0

Отже, завершальною фазою облікового процесу в цілому, та у розрізі обліку поточних зобов'язань виступає складання фінансової звітності. Фінансова звітність має містити всю інформацію про господарські операції, пов'язані з виникненням та погашенням зобов'язань, яка може впливати на рішення, що приймаються на її основі. Це забезпечується завдяки дії принципу повного висвітлення.

Висновки за розділом 2

Дослідження теоретичних і практичних аспектів сучасного стану обліку поточних зобов'язань підприємства дає підстави зробити наступні висновки:

Застосування найбільш ефективної форми бухгалтерського обліку є однією з важливих передумов його раціональної організації. Доведено досконалість саме автоматизованої форми бухгалтерського обліку, яку найчастіше застосовують у практиці торгівельні підприємства. Встановлено, що обліку підлягають не всі зобов'язання підприємства, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності. В бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів. Зобов'язання, що передбачаються до виконання згідно з укладеними договорами, не знаходять відображення в обліку. Запропоноване відображення зобов'язань за договорами на позабалансових рахунках підвищить контроль за їх виконанням і дасть змогу підприємству уникнути витрат, до яких може призвести невиконання або несвоєчасне виконання таких зобов'язань.

У процесі вивчення організації обліку поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» було визначено, що повнота інформації забезпечується системою ведення первинних документів та облікових реєстрів. З метою контролю стану розрахунків з постачальниками та покупцями запропоновано вдосконалення низки первинних документів, що супроводжують передавання

прав власності на товари, роботи, послуги від продавця покупцю, через впровадження додаткового реквізиту «Вид розрахунків». Для формування необхідної та достовірної інформації для контролю й управління поточними зобов'язаннями у випускній кваліфікаційній роботі обґрунтовано необхідність внесення змін до низки документів, що супроводжують процес проведення інвентаризації розрахунків.

Запропоновано обліковий процес, зокрема і фінансовий облік поточних зобов'язань, на ПП «Емілі-Трейд» повністю автоматизувати в середовищі більш новішої та спеціалізованої конфігурації «Роздрібна торгівля», зокрема пропонуємо перехід із базової версії BAS на конфігурацію «Роздрібна торгівля», що сприятиме більш ефективній побудові обліково-аналітичного циклу, покращить підвищення ефективності системи управління поточними зобов'язаннями досліджуваного торговельного підприємства, а впровадження конфігурації «Управління торгівлею» в цілому забезпечить комплексність та дієвість комерційної діяльності.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства

Проведене дослідження літературних джерел і практики здійснення економічного аналізу поточних зобов'язань підприємств в існуючих умовах господарювання дало можливість зробити висновок про необхідність урахування нових вимог до інформаційної бази з метою забезпечення більшої достовірності та реальності розрахованих показників, у тому числі врахування національних особливостей економіки та підходів до трактування такого поняття, як поточні зобов'язання.

Вивчення літератури і нормативних документів з даного питання показує недосконалість існуючої системи показників поточних зобов'язань. Нами були розглянуті підходи і методики, викладені в ряді робіт як вітчизняних, так і зарубіжних економістів, виданих останнім часом і присвячених аналізу поточних зобов'язань. Серед зарубіжних науковців такі: Альберт Р.Макмін [32], Л.А. Бернстайн [33], Томас П. Карлін [32], серед російських науковців – М.Л. Пятов [23], М.Я. Коробов [31], А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, Е.В. Негашев [39]; серед вітчизняних вчених-економістів – О.О. Василик [33], В.І. Ганін [46], Н.М. Давиденко [47], В.М. Івахненко [48], Ю.Ю. Журавльова [49], Г.І. Кіндрацька [50], Є.В. Мних [51], З.Ф. Петряєв [46], П.Я. Попович [52], І.Ф. Прокопенко [46].

У результаті дослідженням було зроблено висновок, що в економічній літературі приділяється недостатньо уваги проведенню аналізу поточних зобов'язань. Безпосередньо аналіз поточних зобов'язань розглядається такими науковцями як В.М. Івахненко, О.Комаха, Е.В. Мних, Л.В. Прикіна, П.Я. Попович, М.Л. Пятов, Г.В.Савицька, Томас П.Карлін, Альберт

Р.Макмін. Так у додатку П1 наведено перелік показників для проведення аналізу поточних зобов'язань, що пропонуються сучасними економістами.

У додатку П1 наведено розрахунки 25 показників, визначених різними авторами для проведення аналізу поточних зобов'язань, більшість з яких мають лише окремі спільні риси. Економічний аналіз поточних зобов'язань підприємства для ефективного управління ними необхідно проводити в комплексі із застосуванням системи доповнюючих один одного показників. У додатку П2 узагальнено показники, які, на нашу думку, є більш доцільними з вищенаведених для проведення аналізу поточних зобов'язань, та запропоновано порядок їх розрахунку на підставі даних форм фінансової звітності підприємства.

Перед тим, як перейти безпосередньо до оцінки позикового капіталу проведемо горизонтальний та вертикальний аналіз (аналіз складу, структури та динаміки) всіх джерел формування майна ПП «Емілі-Трейд» за 2020-2022 роки (див. додаток Р1).

Дані додатку Р1 показують зростання джерел формування майна ПП «Емілі-Трейд» за 2022 рік на 5313,0 тис. грн. або на 18,1 %. Це відбулося за рахунок зростання:

1. Власного та прирівняного до нього капіталу, а також довгострокових зобов'язань та поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1623,0 тис. грн. чи на 18,6 %, на 2383,0 чи на 43,4 % та на 1308,0 тис. грн. чи на 8,8 % відповідно.
2. Зросла і сума поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці на 3,0 тис. грн. чи на 2,1 %, натомість сума поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування зменшилась на 4,0 тис. грн. або на 8,0 %.

Результати структурного аналізу показали зменшення частки поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги; за розрахунками зі страхування та за розрахунками з оплати праці на 4,03 %; на 0,04 % та на 0,07 % відповідно. Водночас, збільшилася питома вага власного і прирівняного до нього капіталу та довгострокових зобов'язань у загальній вартості джерел

формування майна ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки на 0,13 % та на 4,01 % відповідно.

Зазначимо, що досліджуване підприємство не в значній мірі використовує власні джерела фінансування у 2021-2022 роках, їх питома складала 29,70 % та 29,83 % відповідно, натомість фінансування своєї діяльності за рахунок позикового капіталу відбувається значно більшими темпами, а саме на 70,30 % та 70,17 % відповідно. За цієї ситуації підприємству може загрозувати імовірність банкрутства, однак слід відмітити, що ефективне використання позикового капіталу, це набуті додаткові можливості. Іноді ефективне використання саме позикового капіталу приносить більший економічний ефект ніж використання власного капіталу.

Дещо інші тенденції спостерігають у 2021 році, так вартість джерел формування майна знизилась на 717,0 тис. грн. або на 2,4 %, в т.ч. за рахунок зниження саме довгострокових зобов'язань на 3805,0 тис. грн. або на 40,9 %; натомість відбулося зростання вартості власного капіталу на 1395,0 тис. грн. або на 19,1 %; поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1299,0 тис. грн. чи на 9,5 %, розрахунків зі страхування на 44,0 тис. грн. або більш ніж у 7 разів та розрахунків з оплати праці на 50,0 тис. грн. чи на 53,8%.

Якщо ж розглядати фінансові результати, зокрема чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) то його вартість зросла у 2022 році на 17178,0 тис. грн. чи на 15,1 % порівняно з 2019 роком. Відповідно зросла собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022 році зросла на 16503,0 тис. грн. чи на 15,8 % порівняно з 2019 роком.

Валовий прибуток збільшився, як у 2022 році так і у 2021 році порівняно з 2019 роком на 675,0 тис. грн. чи на 6,9 % та на 1227,0 тис. грн. чи на 12,6 % відповідно, що є позитивним явищем. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2022 році зменшився на 338,0 тис. грн. чи на 15,6 % порівняно з 2019 роком.

Чистий фінансовий результат у 2022 році становив 387,0 тис. грн. і зріс порівняно з 2019 роком на 302 тис. грн. або більш ніж у чотири рази. У 2021 році чистий фінансовий результат становив 195,0 тис. грн. і порівняно з 2019 роком зріс на 110,0 тис. грн. чи на 129,4 %. Найбільший чистий прибуток за останні чотири роки ПП «Емілі-Трейд» отримало у 2022 році. У 2020 році підприємство спрацювало досить невдало, отримавши чистий прибуток у сумі лише 15,0 тис. грн.

Надалі безпосередньо перейдемо до аналізу складу, структури та динаміки позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» за 2020-2022 роки (див. додаток Р2).

Дані додатку Р2 показують зменшення вартості позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» за 2021 рік на 2412,0 тис. грн. або на 10,5 %. В цілому ж позиковий капітал ПП «Емілі-Трейд» за 2022 рік зріс на 3690,0 тис. грн. або на 17,9 %, в т.ч. за рахунок: зростання довгострокових кредитів банків на 3223,0 тис. грн. або на 79,5 %; поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1308,0 тис. грн. або на 8,8 %; поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці на 3,0 тис. грн. або на 2,1 %. Натомість зменшилася вартість інших довгострокових зобов'язань на 840,0 тис. грн. або на 58,5 % та сума поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування на 4,0 тис. грн. або на 8,0 %.

Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень зросла у динаміці за 2021-2022 роки і склала 7873,0 тис. грн. у вигляді довгострокових кредитів банків та інших довгострокових зобов'язань. Натомість у 2021 році сума довгострокових зобов'язань і забезпечень склала 5490,0 тис. грн. і зменшилась порівняно з 2020 роком на 3805,0 тис. грн. або на 15,3 %.

Зростання поточних зобов'язань і забезпечень по ПП «Емілі-Трейд» за 2021 рік в розрізі заборгованості зі страхування та з оплати праці, відповідно на 44,0 тис. грн. та на 50,0 тис. грн., підвищує ризик збільшення інших операційних витрат внаслідок прострочення термінів або неповного обсягу погашення даних видів заборгованості. Також, відмітимо зростання вищезгаданого ризику за 2022 рік порівняно з 2020 роком, про що свідчить

зростання заборгованості зі страхування на 40,0 тис. грн. або більш ніж у 7 разів та з оплати праці на 53,0 тис. грн. або на 57,0 %.

Тенденції 2022 року свідчать, про зростання позикового капіталу на 3690,0 тис. грн. або на 17,9 %. Зростання довгострокових зобов'язань і забезпечень відбулося за рахунок зростання у 2022 році довгострокових кредитів банків на 3223,0 тис. грн. чи на 79,5 %, водночас сума інших довгострокових зобов'язань зменшилася на 840,0 тис. грн. або на 58,5 %.

Зростання поточних зобов'язань по ПП «Емілі-Трейд» за 2022 рік в розрізі заборгованості за товари, роботи, послуги та з оплати праці, відповідно на 1308,0 тис. грн. та на 3,0 тис. грн., збільшує ризик зростання інших операційних витрат внаслідок прострочення термінів або неповного обсягу погашення даних видів заборгованості. Відмітимо зменшення суми поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування у 2022 році на 4,0 тис. грн. або на 8,0 %, що є позитивним явищем.

Слід відмітити погіршення соціального статусу робітників ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки, про що свідчить зростання заборгованості по заробітній платі на 3,0 тис. грн.

Результати структурного аналізу (табл. 3.5) показали зменшення питомої ваги поточних зобов'язань і, відповідно, збільшення частки довгострокових зобов'язань, у загальному обсязі позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки, на 5,76 %.

Найбільшу питому вагу у загальному обсязі позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» займає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 67,61 % та 73,37 %, відповідно на кінець 2022 року та на кінець 2021 року. Також вагому частку становить сума довгострокових кредитів банків, а саме – 29,94 % на кінець 2022 року.

Серед найбільших змін у структурі позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки відмітимо зростання питомої ваги довгострокових кредитів банків на 10,27 %.

Наступним етапом аналізу позикового капіталу ПП «Емілі-Трейд» є більш детальна оцінка складу, структури та динаміки поточних зобов'язань

(див. додаток РЗ).

Дані додатку РЗ показують збільшення поточних зобов'язань і забезпечень ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки на 1307,0 тис. грн. або на 8,6 %. Це відбулося за рахунок збільшення (зменшення) таких статей даного виду заборгованості, серед яких відмітимо приріст (скорочення):

1. Кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги) на 1308,0 тис. грн. або на 8,8 %.
2. Заборгованості зі страхування на -4,0 тис. грн. або на -8,0 %.
3. Заборгованості з оплати праці на 3,0 тис. грн. чи на 2,1 %.

Зазначені тенденції спостерігають в деякій мірі і у 2021 році, так поточна заборгованість зросла на 1393,0 тис. грн. або на 10,1 %, на це вплинуло зростання суми кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1299,0 тис. грн. чи на 9,5 %, також зросли поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування на 44,0 тис. грн. або більш ніж 7 разів та з оплати праці на 50,0 тис. грн. або на 53,8 %.

Результати структурного аналізу показали, що найбільшу питому вагу у загальному обсязі короткострокової заборгованості ПП «Емілі-Трейд» займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 98,83 % та 98,72 %, відповідно на початок та кінець 2022 року, а також 99,28 % на кінець 2020 року.

Серед найбільших змін у структурі поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» за 2021-2022 роки відмітимо:

- зростання частки кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги) на 0,11 %;
- зменшення питомої ваги заборгованості підприємства зі страхування та з оплати праці на 0,05 % та на 0,06 % відповідно.

Оскільки склад та структура позикового капіталу в цілому та поточних зобов'язань зокрема в значній мірі впливають на фінансовий стан підприємства, то наступними кроками оцінки діяльності ПП «Емілі-Трейд» буде визначення перспективної оцінки фінансової рівноваги.

У нашому випадку, підприємство знаходиться у квадранті 3 «Нестійка рівновага» ($РГД < 0$, $РФД > 0$, $РГФД = > 0$), це свідчить про те, що ПП «Емілі-Трейд» забезпечує збереження платоспроможності лише за рахунок нарощування своєї заборгованості.

Для фінансування стабільного розвитку недостатньо власних джерел у зв'язку з низькою ефективністю господарювання та різким збільшенням фінансово-експлуатаційних потреб і інвестиційних витрат. Фінансова рівновага має нестійкий характер, назріває криза.

Важливе значення в проведенні аналізу поточної заборгованості має аналіз оборотності поточних зобов'язань на ПП «Емілі-Трейд» за 2020-2022 рр., який наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Динаміка показників оборотності поточної заборгованості на
ПП «Емілі-Трейд» за 2020-2022 роки**

№	Показник	Методика розрахунку	Роки			Відхилення (+;-)	
			2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021
1	Оборотність поточної кредиторської заборгованості, кількість разів	Чиста виручка від реалізації товарів / Середня поточна кредиторська заборгованість	7,73	8,38	7,99	+ 0,65	- 0,39
2	Середній строк обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	360 / Оборотноість поточної кредиторської заборгованості	47	43	45	- 2	+ 2

Дані таблиці 3.1 свідчать про те, що поточна кредиторська заборгованість за надані товари у 2022 році обертається в середньому 8 разів, або для їх обороту потрібно близько 45 календарних днів. Причому відбувається зменшення оборотності кредиторської заборгованості і збільшення строку одного обороту в порівнянні з 2021 роком, що є негативною тенденцією.

Для повного аналізу поточної заборгованості необхідно провести її факторний аналіз з метою визначення впливу факторів на оборотність цього показника. Вихідні дані цього аналізу наведено в таблиці 3.2.

**Факторний аналіз оборотності поточної кредиторської заборгованості
ПП «Емілі-Трейд» у звітному періоді**

Показник	Умовне позначення	Роки			Відхилення (+;-)	
		2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021
Чиста виручка від реалізації товарів, тис.грн.	ЧВ	131281,0	126717,0	131281,0	-4564,0	4564,0
Середня поточна кредиторська заборгованість, тис.грн.	КЗ	13734	15127,0	16434,0	1393,0	1307,0
Оборотність поточної кредиторської заборгованості, кількість разів	Окз	9,56	8,38	7,99	-1,18	-0,39

Для проведення факторного аналізу використовуємо метод ланцюгових підстановок:

$$Окз_0 = ЧВ_0 / КЗ_0 = 126717,0 / 15127,0 = 8,38 \text{ разів}$$

$$Окз' = ЧВ_1 / КЗ_0 = 131281,0 / 15127,0 = 8,68 \text{ разів}$$

$$Окз_1 = ЧВ_1 / КЗ_1 = 131281,0 / 16434,0 = 7,99 \text{ разів}$$

$$\Delta Окз(ЧВ) = Окз' - Окз_0 = 8,68 - 8,38 = +0,3 \text{ разів}$$

$$\Delta Окз(КЗ) = Окз_1 - Окз' = 7,99 - 8,68 = -0,69 \text{ разів}$$

$$\Delta Окз = Окз_1 - Окз_0 = \Delta Окз(ЧВ) + \Delta Окз(КЗ) = 7,99 - 8,38 = +0,3 + (-0,69) = -0,39 \text{ разів}$$

Отже, підводячи підсумки зроблених розрахунків, можна зауважити, що оборотність поточної кредиторської заборгованості з 2021 до 2022 року знизилась у 0,39 рази. Це відбулося за рахунок зростання середньої поточної кредиторської заборгованості – оборотність поточної кредиторської заборгованості знизилась на 0,69 рази. Натомість зростання чистої виручки від реалізації товарів призвело до збільшення оборотності поточної кредиторської заборгованості у 0,3 рази. Тобто фактор середньої поточної кредиторської заборгованості мав більший вплив ніж чиста виручка від реалізації товарів.

3.2. Удосконалення обліку поточних зобов'язань на підприємстві

В сучасних умовах господарювання суб'єкти підприємницької діяльності використовують ресурси, сформовані не лише за рахунок власних, а й позикових коштів. Це призводить до утворення зобов'язань, наявність яких за стабільних умов діяльності підприємства не погіршує фінансового стану суб'єкта, а їх розмір та динаміка свідчить про рівень взаємозв'язків з іншими суб'єктами господарювання.

Зобов'язання виступають як об'єкти обліку та аналізу, оскільки впливають на ліквідність, кредитоспроможність і стійкість підприємства. Від правильної організації їх обліку залежить довірлива і розрахункова дисципліна, оборотність оборотних коштів, ділова репутація суб'єкта. Тому, метою діяльності ПП «Емілі-Трейд» має стати не лише раціональна організація обліку зобов'язань, а й своєчасний і повний їх аналіз.

Проведені дослідження наукових праць та вивчення практики господарської діяльності свідчать про те, що окремі теоретичні положення щодо трактування поточних зобов'язань є дискусійними, а низка важливих аспектів класифікації, визнання, оцінки, методики їх обліку та аналізу потребують подальшого вдосконалення в сучасних умовах господарювання.

Поняття зобов'язання пройшло в історії тривалу та складну еволюцію і на сьогоднішній день в економічній літературі не спостерігається єдності поглядів, щодо визначення його суті. Зобов'язання прийнято розглядати з позиції боргу, суми витрат, залученого капіталу та заборгованості суб'єкта.

Як юридична категорія, господарське зобов'язання – це господарські відносини, що регулюються правом. В силу існування цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг, а інша сторона зобов'язана виконувати вимоги щодо предмету зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду – сплату коштів, зустрічні послуги.

Також поняття «зобов'язання» використовують у широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні зобов'язання виникають як

управлінський правовий акт замовлення або державний контракт. У вузькому значенні – виникають із господарського договору, укладеного за простою згодою сторін з інших підстав, що не суперечать закону; за результатами тендеру, конкурсу, іншого публічного торгу [54, с. 460].

Зобов'язання характеризуються:

- конкретними економічними ресурсами (поверненню підлягають ресурси, або їх грошовий еквівалент – залежно від умов договору);
- адресністю (ресурси повертаються позикодавцю або іншій третій особі за дорученням позикодавця);
- строком погашення заборгованості;
- винагородою за користування ресурсами;
- санкціями за порушення договірних зобов'язань за термінами і сумами погашення заборгованості.

З позиції бухгалтерського обліку зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість за зобов'язаннями має бути погашена шляхом передачі певних активів або послуг.

Таким чином, зобов'язання – це вимоги кредиторів стосовно активів підприємства. Наявність зобов'язань (боргів) зменшує економічні вигоди підприємства і його капітал.

Законодавче трактування зобов'язання як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності наведено в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 11 «Зобов'язання». Згідно цих правових актів зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Окремі положення щодо визнання зобов'язань визначені П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» та П(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Оцінюються зобов'язання згідно з принципом собівартості, за номінальною вартістю. Як правило, вона вимірюється поточною дисконтованою оцінкою очікуваного платежу. По короткострокових зобов'язаннях величина дисконту незначна і кредиторська заборгованість може бути виражена за своєю номінальною вартістю в сумі, що підлягає сплаті в майбутньому. По довгострокових зобов'язаннях сума дисконту, як правило, є суттєвою. Тому договірні платежі по відсотках і погашенню довгострокової заборгованості мають бути дисконтовані.

Таким чином, до поточних зобов'язань належать: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточна заборгованість за розрахунками (з отриманих авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків); інші поточні зобов'язання.

На сьогодні вітчизняна нормативно-правова база напрацювала цілий ряд нормативних документів з питань регулювання та методичного забезпечення обліку поточних зобов'язань підприємств, однак, в той же час, існує і цілий ряд проблемних моментів, які ускладнюють практичну організацію і здійснення обліку поточних зобов'язань суб'єктів господарювання. Саме тому ці проблеми потребують пошуку шляхів їх вирішення для вдосконалення облікового процесу та аналізу поточних зобов'язань підприємств.

Так, документальним підтвердженням відносин між постачальниками, підрядниками та підприємством є договір. Укладення договору сприяє виникненню юридичного зобов'язання, яке ніяк не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Це зобов'язання з'явиться в обліку лише після того, як суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків і відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» його оцінка буде достовірно визначена та існуватиме ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення [2].

Така неузгодженість правового та облікового законодавства призводить до викривлення звітної інформації про фінансовий стан підприємства. Цю проблему можна вирішити шляхом відображення юридичних зобов'язань на позабалансовому рахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та у примітках до фінансової звітності. Після ж набуття юридичними зобов'язаннями усіх критеріїв відповідності бухгалтерського обліку, їх потрібно виключити з позабалансового рахунку і відобразити на балансових рахунках та у балансі ПП «Емілі-Трейд». Такий порядок відображення поточних зобов'язань підприємства забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про борги підприємства та його платоспроможність.

Для раціонального та своєчасного контролю та управління поточною кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги доцільно вести її аналітичний облік за певними групами. При цьому, з нашої точки зору, доцільно брати до уваги такі ознаки, як: термін погашення та виконання умов погашення.

За терміном погашення заборгованість доцільно розділити на три групи: до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від шести до дванадцяти місяців. А от щодо такої класифікаційної ознаки, як виконання умов погашення, то за нею заборгованість варто поділяти на наступні три групи:

- заборгованість, термін погашення якої ще не настав;
- відстрочена заборгованість;
- прострочена заборгованість.

Для обліку розрахунків за одержані ресурси, виконані роботи та надані послуги Планом рахунків передбачено активний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», А інструкцією про застосування Плану рахунків передбачено три субрахунки до даного рахунку: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

Така деталізація є доречною та зручною, але, на думку ряду науковців, вона є не достатньо детальною. Саме тому можливо до кожного з наведених раніше субрахунків відкривати наступні аналітичні рахунки (див. додаток М): 631/1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав», 631/2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками», 632/1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав», 632/2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками», 634/1 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками», 634/2 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками».

А от заборгованість за надані послуги доцільно акумулювати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Особливу увагу на підприємстві варто приділяти залишкам рахунків, що обліковують прострочену заборгованість, щоб своєчасно вживати необхідні жорсткі заходи.

Крім того, нами запропоновано кореспонденцію рахунків з обліку нарощування суми прострочених поточних зобов'язань, знижок, що надаються постачальниками за різними умовами договору (див. додаток С).

Таким чином, з'ясовано, що поточні зобов'язання підприємства утворюються в результаті отримання товарів, робіт, послуг, необхідності сплати податків і зборів, авансів та заробітної плати, тобто як наслідок минулих подій.

Сучасне нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань в Україні складається з цілого ряду нормативних документів, покликаних здійснювати його регулювання та методичне забезпечення, однак, існує і цілий ряд проблемних моментів, які ускладнюють практичну організацію і здійснення обліку поточних зобов'язань суб'єктів господарювання.

Нами запропоновано ряд напрямів удосконалення бухгалтерського обліку та, як наслідок, можливостей аналізу поточних зобов'язань підприємства, застосування яких покращить інформативність основних

показників господарської діяльності підприємства з питань управління поточною заборгованістю та дозволить покращити його фінансове становище.

В сучасних умовах господарювання досить важливим питанням є – автоматизація обліку. Як зазначалось раніше, облік на ПП «Емілі-Трейд» автоматизований. Проте, не все так ідеально, як може здатись на перший погляд. ПП «Емілі-Трейд» лише з 01.01.2022 року перейшла з ІС «Бухгалтерії» до BAS «Бухгалтерії» конфігурація «Базова» з одночасним оновленням комп'ютерної техніки. На даний момент з'явилися більш новіші, конфігурації BAS «Бухгалтерії», а саме конфігурації «Роздрібна торгівля» та «Управління торгівлею». До основних їх переваг, у порівнянні з конфігурацією «Базова», належать:

- миттєві оновлення обліку та регламентної звітності торговельного підприємства, у порівнянні з конфігурацією «Базова»;
- інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дає можливість ховати небажані розділи з екрану, залишивши лише потрібні документи та звіти;
- вміння оперативно працювати з аналітичними даними та більша затребуваність на ринку праці бухгалтерів підприємств торгівлі;
- стабільніша при аварійному закритті програми, що значно зекономить час та нерви;
- робота програми – в BAS відсутній процес переіндексування файлів;
- можливість використовувати новіші технології, тобто йде мова про обмін з веб-сайтами, мобільними додатками чи іншими сервісами;
- в конфігураціях «Роздрібна торгівля» та «Управління торгівлею» була реалізована ще маса додаткових спеціалізованих функцій, яких не вистачає в базовій версії.

Такі зміни в BAS конфігурації прискорять роботу бухгалтерських служб, сприятимуть зменшенню кількості помилок та дадуть можливість для оперативного відслідковування поточних зобов'язань.

Висновки за розділом 3

Дослідження удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними зобов'язаннями на підприємстві дає підстави зробити наступні висновки:

Вивчення методики аналізу поточних зобов'язань дало змогу зробити висновок, що в літературних джерелах аналіз поточних зобов'язань розглядається у складі методики проведення аналізу господарської діяльності підприємства. В процесі дослідження методичних підходів до аналітичного забезпечення ефективного управління поточними зобов'язаннями удосконалено методику загального аналізу поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» з використанням системи відповідних аналітичних показників. В сукупності одержані результати використовують для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації розрахунків за поточними зобов'язаннями та запобігання банкрутству підприємства.

Факторний аналіз оборотності поточної кредиторської заборгованості свідчить що оборотність у 2022 році порівняно з 2020 роком знизилась у 4 рази. Це відбулося за рахунок зростання середньої поточної кредиторської заборгованості – оборотність поточної кредиторської заборгованості знизилась на 11 разів. Натомість зростання чистої виручки від реалізації товарів призвело до збільшення оборотності поточної кредиторської заборгованості на 7 разів. Тобто фактор середньої поточної кредиторської заборгованості мав більший вплив ніж чиста виручка від реалізації товарів.

Нами запропоновано ряд напрямів з удосконалення бухгалтерського обліку та, як наслідок, можливостей аналізу поточних зобов'язань підприємства, застосування яких покращить інформативність основних показників господарської діяльності підприємства з питань управління поточною заборгованістю та дозволить покращити його фінансове становище.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі наведені теоретико-практичні рекомендації, що спрямовані на подальший розвиток організації та методики обліку та економічного аналізу поточних зобов'язань підприємства. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити наступні висновки на основі поставлених та вирішених завдань:

1. З'ясування економічної сутності зобов'язань, як джерел утворення активів, та їх класифікації є важливим питанням при формуванні інформації про господарську діяльність підприємства. Уточнення понять «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання» підтвердило, що економічна категорія «зобов'язання» значно ширша, ніж поняття «кредиторська заборгованість».

2. Виділення основних ознак класифікації поточних зобов'язань та доповнення ознакою відображення в балансі дає можливість формувати в обліку необхідну інформацію для їх ефективного управління.

3. Застосування найбільш ефективної форми бухгалтерського обліку є однією з важливих передумов його раціональної організації. Доведено досконалість саме автоматизованої форми бухгалтерського обліку, яку найчастіше застосовують у практиці торгівельні підприємства. Встановлено, що обліку підлягають не всі зобов'язання підприємства, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності. В бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів. Зобов'язання, що передбачаються до виконання згідно з укладеними договорами, не знаходять відображення в обліку. Запропоноване відображення зобов'язань за договорами на позабалансових рахунках підвищить контроль за їх виконанням і дасть змогу підприємству уникнути витрат, до яких може призвести невиконання або несвоєчасне виконання таких зобов'язань.

4. У процесі вивчення організації обліку поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» було визначено, що повнота інформації забезпечується системою ведення первинних документів та облікових реєстрів. З метою

контролю стану розрахунків з постачальниками та покупцями запропоновано вдосконалення низки первинних документів, що супроводжують передавання прав власності на товари, роботи, послуги від продавця покупцю, через впровадження додаткового реквізиту «Вид розрахунків». Для формування необхідної та достовірної інформації для контролю й управління поточними зобов'язаннями у випускній кваліфікаційній роботі обґрунтовано необхідність внесення змін до низки документів, що супроводжують процес проведення інвентаризації розрахунків.

5. Детально дослідивши положення, які містяться у МСБО 37 та ПСБО 11 встановлено, що існує цілий ряд відмінних ознак: у термінологічному словнику, у класифікації зобов'язань, у їх оцінці у відображенні інформації про зобов'язання у фінансовій звітності. Таким чином, можна зробити висновок, що питання уніфікації П(С)БО 11 до МСБО 37 вимагає суттєвих доопрацювань і доповнень в напрямку пристосування їх до конкретних умов господарювання, з метою удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні.

Запропоновано обліковий процес на ПП «Емілі-Трейд» повністю автоматизувати в середовищі більш новішого програмного продукту BAS «Бухгалтерія», зокрема пропонується перехід із конфігурації «Базова» на конфігурації «Роздрібна торгівля» та «Управління торгівлею», що сприятиме більш ефективній побудові обліково-аналітичного циклу, покращить підвищення ефективності системи управління поточними зобов'язаннями досліджуваного торговельного підприємства, а впровадження конфігурації «Управління торгівлею» в цілому забезпечить комплексність та дієвість комерційної діяльності.

6. Дослідження методики проведення аналізу поточних зобов'язань дало змогу зробити висновок, що в літературних джерелах аналіз поточних зобов'язань розглядається у складі методики проведення аналізу господарської діяльності підприємства. В процесі дослідження методичних підходів до аналітичного забезпечення ефективного управління поточними зобов'язаннями розроблено та запропоновано методику загального аналізу

поточних зобов'язань ПП «Емілі-Трейд» з використанням системи відповідних аналітичних показників. Встановлено, що показники для проведення аналізу поточних зобов'язань згідно з поглядами різних учених надають різнобічну їх характеристику, мають різні назви і окремі спільні риси. Виходячи з цього коефіцієнти для проведення аналізу поточних зобов'язань було об'єднано в три групи: кількісні показники, якісні показники, показники покриття поточних зобов'язань. Така система коефіцієнтів поточних зобов'язань для обчислення взаємодоповнюючих показників забезпечить ефективне управління ними.

Факторний аналіз оборотності поточної кредиторської заборгованості свідчить що оборотність у 2022 році порівняно з 2020 роком знизилась у 4 рази. Це відбулося за рахунок зростання середньої поточної кредиторської заборгованості – оборотність поточної кредиторської заборгованості знизилась на 11 разів. Натомість зростання чистої виручки від реалізації товарів призвело до збільшення оборотності поточної кредиторської заборгованості на 7 разів. Тобто фактор середньої поточної кредиторської заборгованості мав більший вплив ніж чиста виручка від реалізації товарів.

Результати аналізу перспективної оцінки фінансової рівноваги показали, що подальші перспективи розвитку підприємства цілком позитивні. Вибір структури фінансування залежатиме від рівня та динаміки економічної прибутковості. За необхідності є можливість збільшення заборгованості і використання ефекту фінансового важеля. Якщо збільшення обсягів діяльності не планується, то головною проблемою стане ефективність інвестування вільних власних коштів.

7. Нами запропоновано ряд напрямів удосконалення бухгалтерського обліку та, як наслідок, можливостей аналізу поточних зобов'язань підприємства, застосування яких покращить інформативність основних показників господарської діяльності підприємства з питань управління поточною заборгованістю та дозволить покращити його фінансове становище. Зокрема, для отримання більш докладної інформації про стан розрахунків за поточними зобов'язаннями рекомендовано вести їх облік на

рахунках третього та четвертого порядків у розрізі суб'єктів, об'єктів та строків дотримання погашення поточних зобов'язань. Крім того, нами запропоновано кореспонденцію рахунків з обліку нарощування суми прострочених поточних зобов'язань, знижок, що надаються постачальниками за різними умовами договору.

Основними напрямками удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними зобов'язаннями на ГП «Емілі-Трейд» є:

- поліпшення якості законодавчо-нормативного відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації стосовно поточних зобов'язань, що забезпечить правильне ведення обліку;
- використання сучасних інформаційних систем, що забезпечить порядок документування облікової інформації, підвищить вірогідність та оперативність одержуваної первинної документації, знизить трудомісткість документування і підготовки первинної облікової інформації;
- система підготовки, добору, підвищення кваліфікації і удосконалення професійних якостей управлінського та облікового персоналу для більш якісного та ефективного забезпечення внутрішнього контролю на підприємстві;
- створення інформаційних інститутів внутрішнього аналізу для забезпечення оперативних контактів між державними органами і суб'єктом господарювання, що забезпечить дотримання підприємством податкового законодавства при веденні фінансово-господарської діяльності підприємства.

Наведені у випускній кваліфікаційній роботі висновки носять рекомендаційний характер і використання їх у практичній роботі підприємства, на нашу думку, має призвести до покращення його фінансово-господарської діяльності.